

УДК 372.2-043.5+159.924.7+005.336.2-058.86

Тетяна ВЕЛИЧКО

кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна
e-mail: rajcheva85@mail.ru

ВЗАЄМОДІЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ

У статті проаналізовано сучасний стан взаємодії дошкільників в роботі дошкільного навчального закладу; описано організаційні методи й форми, що допоможуть вихователям і батькам дошкільників у формуванні соціальної компетентності дитини. Уточнено сутність поняття «соціальна компетентність дитини», доведено важливість формування соціальної компетентності як одного з визначальних чинників становлення дитини.

Проблема формування в дитини з перших років його життя таких взаємовідносин з оточуючими людьми, які походили б з моральних принципів гуманізму – актуальна сьогодні як в теорії, так і на практиці виховання підростаючого покоління. У нашому суспільстві ці відносини характеризуються дружним співробітництвом, взаємоповагою, піклуванням людей один про одного, взаємодопомогою.

Ключові слова: соціальна компетентність, діти дошкільного віку, дошкільний навчальний заклад, сім'я.

Проблема формування в дитини з перших років його життя таких взаємовідносин з оточуючими людьми, які походили б з моральних принципів гуманізму – актуальна сьогодні як в теорії, так і на практиці виховання підростаючого покоління. У нашому суспільстві ці відносини, характеризуються дружнім співробітництвом, взаємоповагою, піклуванням людей один про одного, взаємодопомогою.

Дослідження показують, що між дітьми дошкільного віку існують доволі складні відносини. Задовго до того, як в процесі організованої вихователем сумісної діяльності складуться ділові контакти, між дітьми виникають особисті відносини, що базуються на почуттях симпатії, антипатії тощо, що впливає на становлення дитячого колективу, взаємовідносин в ньому, формуванню позитивних якостей між його членами, впливає на клімат та настрої дітей.

Існує багато визначень поняття «компетентності», але у своїй більшості вони характеризують дорослу особистість, яка має певний рівень освіти і готова на його основі до успішної діяльності (Ю. Татур); має досвід і мотивоване прагнення до неперервної самоосвіти, самовдосконалення (Б. Гершунський); робить щось добре, ефективно в широкому форматі контекстів з високим ступенем саморегуляції, самооцінювання (В. Байденко); має сформовану систему цінностей і відносин (І. Зимня).

Над проблемою соціалізації дитини працювала низка вчених: Л. Артемова, І. Бех, А. Богуш, Л. Божович, О. Кононко, В. Кузь, Л. Куликова, С. Ладивір, М. Лукашевич, Т. Піроженко, Т. Поніманська, С. Якобсон. Відомі дитячі психологи Л. Виготський, О. Запорожець, В. Котирло визначають методологічні підходи до розв'язання питання формування соціальної компетентності дошкільників. У дослідженнях К. Абромса, М. Єфименка, В. Кузьменко, Є. Раєвської розглядаються форми, методи, технології розвитку соціальної компетентності.

У соціально-педагогічній науці в останні роки з'явилося чимало робіт, присвячених висвітленню проблем становлення особистості в дошкільні роки, формування її ціннісних орієнтацій. Однак, проблема формування соціальної компетентності дошкільника, як показують результати аналізу науково-педагогічної літератури, є досить складною. Саме взаємодія ДНЗ та сім'ї має стати тією ланкою, яка гармонійно поєднає дошкільне та сімейне виховання, допоможе вихованцю зрозуміти навколишній світ, буде піклуватися про формування моральних, загальнолюдських цінностей, аналізувати процес формування особистості, як соціальний процес розвитку її нахилів та здібностей.

Мета статті- теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити розвивальну

методику формування взаємин між дітьми дошкільного віку засобами вправ, завдань, ігор і різних видах діяльності дошкільників у межах розробленої логіко-структурної моделі.

Виховання громадянина завжди було в епіцентрі уваги педагогічної науки і практики. Останнім часом воно набуває нового звучання у зв'язку із пріоритетністю проблеми виховання незалежної особистості, здатної до самореалізації в змінному соціумі. Відображенням полярності уявлень про особисте та державне є дискусії про пріоритети сучасного виховання, головним чином щодо його спрямування. Але ж виховання суспільно значущих якостей – не данина часу і не виконання «держзамовлення», а неодмінна складова формування особистості! І Базовий компонент дошкільної освіти трактує виховання як залучення дитини до системи вироблених людством цінностей, формування ціннісного ставлення до дійсності.

Сьогодні на перший план вітчизняної науки висунуто теорії, які проголошують пріоритет особистісних цінностей перед цінностями окремих груп. Водночас в умовах глобальної екологічної і духовної кризи проблема співжиття людей на гуманістичних засадах набуває значення категоричного імперативу збереження життя на Землі і людини як духовної особистості. Дуже важливо подолати так званий «кризовий менталітет» сучасності, зумовлений руйнуванням усталених раніше соціально-моральних утворень, які визначали особливості поведінки людини, структуру свідомості та психіки в цілому. Відтак перед вихователем постає завдання – закріпити найбільш стабільні духовні якості соціуму, що передбачає формування ціннісних орієнтацій людини, починаючи з дошкільного віку, адже процес соціалізації особистісній саме в цьому віці найінтенсивніший і найрезультативніший.

Одним із завдань дошкільної освіти, як зазначається у Законі України «Про дошкільну освіту», є формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду [5, с. 2]. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні визначає обов'язковий мінімальний ступінь компетентності, необхідний для нормального функціонування дитини у навколишньому середовищі. У ньому наголошено, що дошкільний заклад є відповідальним за процес соціального розвитку особистості та передбачено набір елементарних знань, уявлень, практичних умінь і навичок, які гаран-

тують дитині адаптацію до життя, здатність орієнтуватися у ньому, адекватно реагувати на явища, події, людей [4, с. 4].

Соціальна компетентність передбачає наявність в особистості здатності:

- аналізувати механізми функціонування соціальних інститутів суспільства, визначаючи своє місце в ньому, та проектувати стратегії свого життя з урахуванням інтересів і потреб різних соціальних груп, індивідів, відповідно до соціальних норм і правил, наявних в українському суспільстві;
- продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команди, виконувати різні ролі й функції в колективі, проявляти ініціативу, підтримувати взаємини та керувати власною соціальною поведінкою;
- застосувати технології трансформації та конструктивного розв'язання конфліктів, досягати консенсусу;
- спільно вивчати цілі діяльності, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти і стратегії індивідуальних та колективних дій, брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх виконання;
- визначати мету комунікації, застосовувати ефективні стратегії спілкування. Залежно від ситуації, вміти емоційно налаштуватися на спілкування з іншим.

Формування соціальної компетентності дошкільника розпочинається в родині та продовжується в дошкільному закладі. Тому соціальний розвиток дитини залежить від спільних зусиль батьків та педагогів.

Однак людина стає людиною лише взаємодіючи з людьми. «Свідомість закону, моральне розуміння волі закладається лише спільності, у контексті з людьми, – підкреслює Софія Русова. – Для окремої особи, відірваної від громадського життя, не існує закону, не виявляється безумовної ідеї добра. Лише в спільності, у спільному житті всіх людей складається моральний і юридичний закон, моральні завдання та обов'язки» [6, 29]. Тому у вихованні гуманізму Софія Федорівна чільне місце надає оточенню дитини, оскільки з оточення діти «переймають усе, у чому бачать якийсь інтерес, переймають і добре, і зле, красне й іншого разу – бридке. Через те й треба, щоб вони у своєму оточенні бачили найбільше добра і краси» [6, 33].

Взаємини у колективі вибудовуються на засадах доброзичливості, готовності за будь-

яких обставин допомогти товаришеві. Ознаки колективізму виявляються в готовності виконувати посильні справи, необхідні для окремих дітей і групи загалом, у безпосередній радості не лише за свої успіхи, а й за досягнення товаришів. Діти у колективі організовані, відповідальні за справу, спільні речі.

Отже, *формування соціальної компетентності дошкільників* це процес особистісного розвитку дитини, у якому формування, зміна, інтеграція її компонентів веде до вищої цілісності.

Соціальна компетентність – найважливіша складова у формуванні особистості, тому що вона є регулятором взаємин між дітьми, проникає в усі сфери життя, формує свідомість і визначає поведінку дитини, формує цінності у дітей. Але знання дітьми норм і правил, ще не забезпечує хорошої поведінки. Знаючи правила, вони не завжди застосовують їх. Дитина може знати, що не можна битися, забирати у товариша іграшки, ображати його тощо, але не завжди поводитьься так, як це потрібно. Недостатньо знати дитині, як треба діяти в тому чи іншому конкретному випадку, треба мати практичний досвід вправління в добрих вчинках. Варто наголосити батькам про важливість пояснення дітям тих чи інших правил поведінки, вміння аргументувати його своїм прикладом із життя. Аргументоване пояснення дитина обов'язково зрозуміє і іншим разом самостійно буде чинити так як треба.

Тому було розроблено експериментальну методичку задля формування взаємин у дошкільників. Підґрунтям означеної методички слугували: виокремленні теоретико-методологічні підходи, принципи реалізації педагогічної діяльності, форми та методи виховання.

Мета проведення експериментального дослідження: виявити ефективність впливу використання вправ, завдань та ігор і різних видах діяльності на формування взаємин між дітьми дошкільного віку.

Завдання експерименту:

1. Формувати вміння встановлювати і підтримувати позитивні стосунки з однолітками.
2. Розвивати вміння регулювати свою поведінку.
3. Вчити ділового спілкування, вміння дій в сумісній грі.
4. Виховувати стійке позитивне становлення до товаришів.

В останні роки значно зріс інтерес педагогів до проблеми дядих взаємин. Учені і практики визначають різні аспекти цієї складної проблеми. Зокрема, виявляються особливості взаємин дітей на різних вікових етапах, ведуться пошуки найефективніших засобів їх формування. І це цілком закономірно. Адже важко переоцінити значення позитивних взаємин у моральному вихованні людини нового суспільства.

Індивідуальний розвиток дитини не можна розглядати і вивчати поза її спілкуванням з дорослими і ровесниками. Саме в процесі набуття досвіду спілкування з іншими людьми закладаються основи моральних якостей особистості. Дитячі взаємини виявляються і формуються у спільній діяльності. Існує взаємозв'язок між рівнем взаємин і рівнем діяльності дітей.

Спільна діяльність дітей розкривалась під час проведення занять, після проведення яких у дітей сформувались: вміння усміхатися іншій людині, відчувати радість від усмішки, робити іншим приємно, бажання гратися разом, почуття симпатії до однолітків, відчуття радості від розуміння свого імені, використання форм ввічливості, вміння радіти загальній справі, успіху кожної дитини; навчання прийомів ввічливого звертання, виконання ігрових дій по черзі, користуючись спільними іграшками, передаючи їх один одному, використовування ввічливих слів; виховання дружніх, доброзичливих взаємин у групі між дітьми, навчили їх ділового спілкування, закріпили вміння самостійно домовлятися про послідовність виконання дій з іграшками у спільній грі, розвивали ігрове партнерство і співпрацю.

Відомо, що ігрова діяльність, як одна з форм організації життя дітей, сприяє виникненню різних стосунків між ними. Саме взаємини у спільних іграх формують здатність входити у товариство гравців, діяти в ньому певним чином, встановлювати товариські і дружні стосунки, підкорятися його вимогам.

Тут виховується гуманне ставлення дітей одне до одного, взаєморозуміння, усвідомлення вимог вихователів і товаришів, уміння зважати на думку інших та інтереси всіх дітей.

Згідно порівняльної характеристики результатів роботи виявлено, що у дошкільників збільшилась потреба в увазі та підтримці з боку близьких і друзів, виділені особливості соціальної компетентності дітей при повторному дослідженні – це товариськість, взаємодопомога та інше, згідно результатів методик та контроль-

ного зрізу рівнів сформованості соціальної компетентності у дітей дошкільного віку (високий – 30 %, середній – 54 %, низький – 16 %), тоді як при першому дослідженні у дітей переважали середній – 54 % та низький 46 % рівні.

Перебування дитини в людському оточенні сприяє становленню соціального досвіду, соціальної компетентності, досвідченості, (обізнаності; у дошкільника формуються певна соціальна поведінка, здатність бути адекватним ситуації, вимогам і сподіванням авторитетних дорослих; розвиваються соціальні потреби, здібності, мотиви поведінки та діяльності. Значення соціального розвитку для особистісного становлення полягає, передусім у формуванні соціальної компетентності гарантує усвідомлення дитиною того, як слід себе поводити, щоб бути гармонійною, співзвучною з іншими, почувати себе в будь-якому товаристві комфортно.

Список використаних джерел

1. Аза Л. О., Лавриненко Н. В. Бат'ківський авторитет. – К.: Держполітвидав, 1986. – 92 с.

2. Азаров Ю. М. Семейная педагогика. – М.: Политиздат, 1985. – 238 с.
3. Алексеев Т. Ф. Педагогические проблемы молодой семьи. – К., 1997. – 50 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 1998. – 62 с.
5. Закон України «Про дошкільну освіту» // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 141. – С. 1-8.
6. Русова С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. – Львів-Краків-Париж, 1993. – 127 с.
7. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка. – К., 1996. – 288 с.

References

1. Aza L. O., Lavrynenko N. V. Batkivskiy avtorytet. – K.: Derzhpolityvdav, 1986. – 92 s. [in Ukrainian].
2. Azarov Yu. M. Semeinaia pedahohyka. – M.: Polytyzdat, 1985. – 238 s. [in Russian].
3. Aleksieienko T. F. Pedahohichni problemy molodoi simi. – K., 1997. – 50 s. [in Ukrainian].
4. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity v Ukraini. – K., 1998. – 62 s. [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy «Pro doshkilnu osvitu» // Uriadovyi kurier. – 2001. – № 141. – S. 1-8. [in Ukrainian].
6. Rusova S. F. Teoriia i praktyka doshkilnoho vykhovannia. – Lviv-Krakiv-Paryzh, 1993. – 127 s. [in Ukrainian].
7. Stelmakhovych M. H. Ukrainska rodynna pedahohika. – K., 1996. – 288 s. [in Ukrainian].

Величко Т. Д.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ДОШКОЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ И СЕМЬИ В ФОРМИРОВАНИИ СОЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ РЕБЕНКА

В статье проанализировано современное состояние взаимодействия дошкольников в работе дошкольного учебного заведения; описано организационные методы и формы, которые помогут воспитателям и родителям дошкольников в формировании социальной компетентности ребенка. Уточнена сущность понятий «социальная компетентность ребенка», доказана важность формирования социальной компетентности как одного из определяющих факторов становления ребенка.

Проблема формирования у ребенка с первых лет его жизни таких взаимоотношений с окружающими людьми, которые происходили бы по моральным принципам гуманизма – актуальна сегодня как в теории, так и на практике воспитания подрастающего поколения. В нашем обществе эти отношения характеризуются дружным сотрудничеством, взаимным, заботой людей друг о друге, взаимопомощью.

Ключевые слова: социальная компетентность, дети дошкольного возраста, дошкольное учебное заведение, семья.

Velychko T.

INTERACTION OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND FAMILIES IN FORMATION OF SOCIAL COMPETENCE OF A CHILD

Deep crisis of moral spirit of a person, destruction of his/her dignity dooms us to life, for which a simple way of survival becomes characteristic. For this reason the important problem of implementation of valuable orientations, which fulfill the role of a tool for ensuring a decent human existence, self-realization of each individual is singled out. Civilization shifts are the basic foundation of modern society, acquire a humanistic direction, for which the human dimension becomes characteristic.

Spiritual wealth of an individual is measured by the degree of awareness, acceptance and introduction of a system of values into one's own life, which include personal, family, civil, national and universal values. The source of valuable orientations for each individual is, first of all, the family, which personifies the basis of knowledge of all spheres of person's existence. The child's spiritual world is cultivated here, his/her moral beliefs are embodied in concrete actions, his/her strength, lifestyle. That is, the child internalizes the generally accepted in the family environment norms of behavior, attitudes to the surrounding reality and integrates into the society through them.

Studies show that rather complex relationships are between preschool children. Long before business contacts, which are organized by a preschool teacher in joint activity, personal relationships develop, which

are based on feelings of sympathy, antipathy, etc., that affects the development of children's collective, the relationships in it, the formation of positive qualities between its members, affects the climate and the mood of children.

Personal relationships significantly influence the formation of a preschooler. With proper pedagogical management of these relationships, through the organization of a joint life and activity of children in a preschool educational institution, they become an important means of forming a group and fostering mutual assistance between children. Personal relationships are most clearly manifested in small children's associations, which are built primarily on a feeling of mutual sympathy, emotional attachment. In such associations preschool children study manifestations of sensitivity, responsiveness, caring for the other, helping each other, that is, the first sprouts of a friendly attitude towards the surrounding people and their peers originate here.

Key words: social competence, preschool children, preschool educational institution, family.

Стаття надійшла до редколегії 10.05.2017

УДК 378.433

Оксана ВОРОБІЙОВА

кандидат наук з державного управління,
провідний науковий співробітник
відділу політики та врядування у вищій освіті
Інституту вищої освіти НАПН України, м. Київ, Україна
e-mail: oksana.vorobyova@gmail.com

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ОЦІНЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У межах даної статті розглянуто та проаналізовано міжнародний досвід проведення оцінювання діяльності вищих навчальних закладів. Виявлено різні підходи, щодо проведення оцінювання діяльності вищих навчальних закладів – модель, де контрольні функції повністю належать державі, модель самоконтролю навчального закладу, та змішана модель, яка включає в себе елементи обох моделей. Даються рекомендації для вдосконалення української системи забезпечення якості освіти.

Ключові слова: вища освіта, якість освіти, забезпечення якості освіти, оцінювання забезпечення якості освіти, державна акредитація, акредитаційні процедури, самооцінювання, акредитація.

Забезпечення якості вищої освіти набула важливого значення для збереження високого інтелектуального потенціалу країни та її економічного розвитку.

Поняття забезпечення якості вищої освіти в освітньому просторі визначається як система показників, що визначають рівень якості вищої освіти, а інструментом, що дозволяє визначити і оцінити рівень виступає оцінка якості освіти [4, 2]. Світову систему оцінювання якості вищої освіти умовно можна на два види – це система централізованого зовнішнього державного оцінювання якості вищої освіти та система з переважанням внутрішнього самооцінювання. Система зовнішнього оцінювання забезпечення якості вищої освіти переважає у європейських країнах, де вона проводиться певними органами державної влади (міністерство освіти, спеціалізовані державні органи, на яких покладено завдання забезпечення якості вищої освіти). Результати процесу самооцінювання використання для

виявлення та усунення внутрішніх проблем закладу. Необхідно відзначити, що зовнішнє оцінювання може бути проведено також і громадськими організаціями чи професійними організаціями. Особливість іншого виду оцінювання є процес самооцінювання вищим навчальним закладом, яке є основним та самодостатнім.

Вагомий внесок у процес дослідження теоретичних та практичних проблем функціонування системи вищої освіти, що стосуються проблем забезпечення якості освіти присвячені роботи В. І. Лугового [3], Ж. В. Таланової [3], С. А. Калашнікової [1], О. М. Слюсаренко [3] та інших. Але проблема детального вивчення та аналізу міжнародного досвіду оцінювання якості вищої освіти залишається недостатньо висвітленою.

Метою статті є аналіз міжнародного досвіду щодо забезпечення якості вищої освіти.

Особливості оцінювання якості вищої освіти у європейських країнах та США полягає у